

Kvernhusfossen



På en kartskisse over Fallselva fra 1927, har dette stedet navnet Kvernhusfossen. I nyere tid er den også blitt kalt Møllefossen av lokalbefolkningen. Navnet tilsier at det her har vært drift av kvern, eventuelt mølle. Spor i terrenget underbygger dette. Til venstre og nedover fra post 13, kan vi se ei grøft eller renne. Der renna "stuper" ut i elva, er terrenget som skapt for en kvernkall eller et vasshjul. Man kan anta at dette er renna som ledet vannkraften mot en kvernkall eller vasshjul som var drivkraften i henholdsvis kvern og mølle.

EIERE

Muntlige overleveringer bekrefter at det har vært slik virksomhet her. Svein Fredrikstad husket sin far (født 1896) fortelle om ærend til denne mølla sammen med sin far igjen. Svein fortalte også at bestefar til Erling Skrukeli (født 1915) var her og malte. Ifølge historien en lang vei tur-retur fra Skrukli, via tusenårsvarden på Øståsen og deretter ned og vestover mot Kvernhusfossen. Roy Lundberg, som nå bor på denne tidligere mølle-eiendommen, kan dessuten fortelle om rød takstein som kom til syne ved graving i tomta. Dette kan tyde på at mølla her etter hvert framstod i en ganske moderne form. I følge Gunnar Megrund som eier grunnen her vi nå står, er også stedet blitt kalt "Sagdammen". Vasshjulet var jo drivkraften både for sag og mølle langs en elv (jfr post 4 - Saga).

Ifølge Boka om Land (III), var en mann ved navn Andreas Tollefsen bosatt på plassen Hammersborg (post 14, 15 og 19). Både han og faren var møllere. Sistnevnte ble kalt Tollef møller. I boka opplyses det videre at Andreas Tollefsen også var eier av det som ble kalt **Holmens Møllebruk**, med henvisning til at han i 1845

hadde kjøpt et kvernfall ved Fallselven av Nedre Ringstad. Da N. Ringstads fallrettigheter kun omfattet strekningen fra brua rett nedenfor her, til brua rett ovenfor, tyder dette sterkt på at kvernfallet som Tollefsen kjøpte var Kvernhusfossen som vi nå står ved. Dette tilsier igjen at det nevnte Holmens Møllebruk lå her.

UTVIKLING

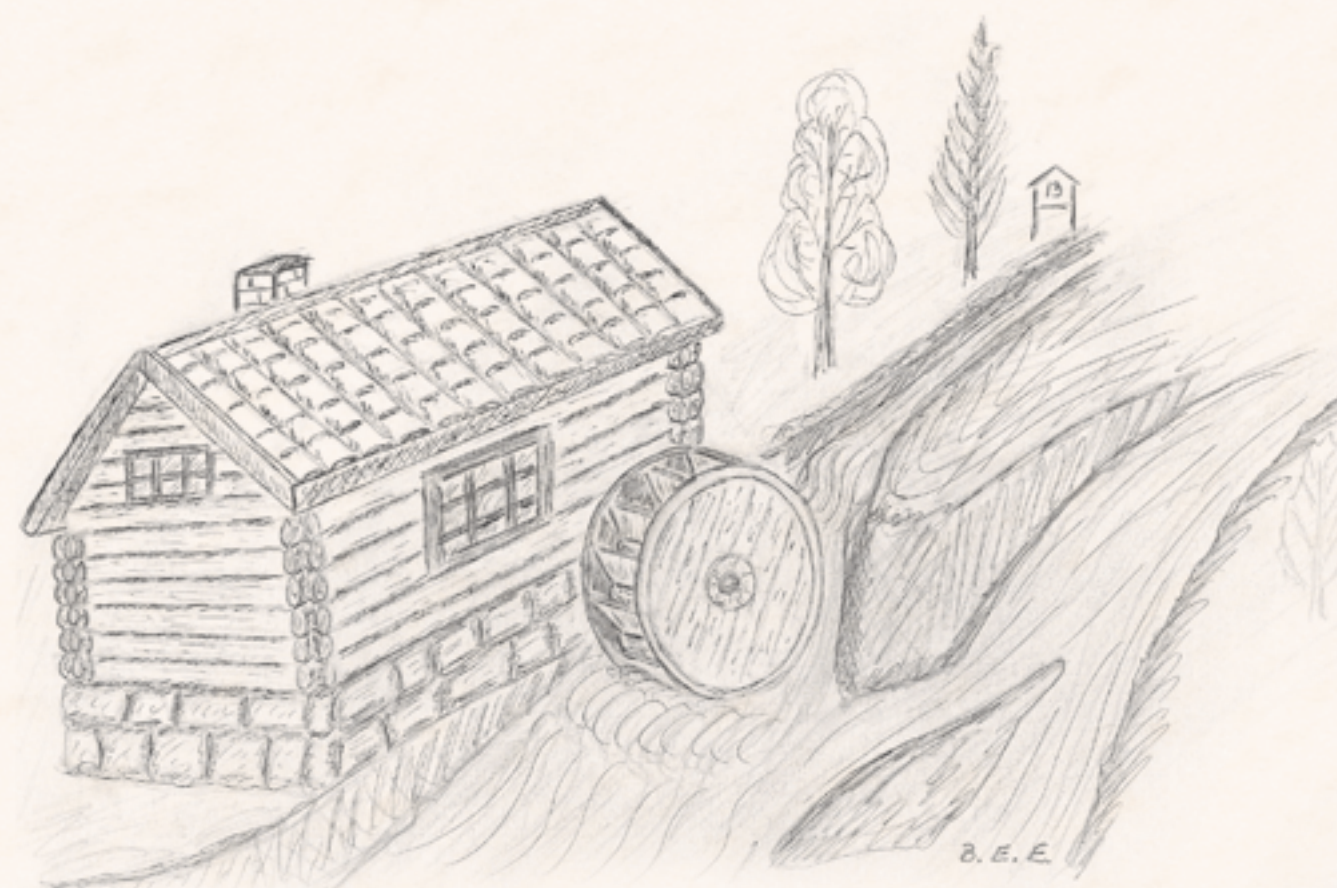
Virksomheten har sannsynligvis startet som en gårdskvern under N. Ringstad, med en enkel kvernkall (se figur 2) som drivhjul, for deretter å framstå som ei bygdemølle, med større kapasitet og drevet av vasshjul (se figur 1). Bygdemøller defineres ifølge leksika, som opprinnelige gårdskverner med så stor og jevn vannføring at de kunne påta seg leiemaling. Slik vannføring fant de i Fallselva og Kvernhusfossen. Holmens Møllebruk ble i 1854 solgt til Ole Eid på Eidsfoss.

TRAGISK HENDELSE

Fra gammelt av hette det at det spøkte på Kleivbakken (området rett nedenfor her). Ei ung jente skal ha druknet i Kvernhusfossen og noen mener å ha sett henne "gå igjen".

TRERENNA OVENFOR

Retten ovenfor oss ser vi ei overbygd trerenne som krysser elva. Den fraktet vannforsyningen til Holmen skole. Skolen som ble bygget i 1929, var stor og moderne men brant dessverre ned i 1947.



Figur 1: Møllefossen, tidligere kalt Kvernhusfossen. Eier Andreas Tollefsen fra ca. 1850.

Illustrasjon: Bjørn E. Edvardsen



Figur 2: Slik kan det ha sett ut. Kvernhusfossen sett nedenfra, med gårdskvern under Ringstad.

Illustrasjon: Bjørn E. Edvardsen

1. Fallselva
2. Vannrenne
3. Kvernkall